

ЭГЭЭЛ ШУХАЛАНЬ

I

Нэгэтэ Мичуринда нурагшад ерэбэ. Ехэ саад соо орохонь тэдэндэ аймшагтайшагаар ханагдаа. Энэ „гайхалтай саад" тухай тэдэнэр олон юумэ дуулаһан байгаа. Саадай үүдэн дээрэ иимэ бэшэгтэй хабтагай хадаатай байба: „Бидэнэр байгаалиһаа хайра хүлээжэ байха ёһогүйбди. Тэрэниие байгаалиһаа абаха — манай зорилго".

— Иван Владимировичтай яжа танилсахамнай ааб? — гэжэ үхибүүд шэбэнэхэ тооной харуулшанһаа асууба.

— Энэ аллеягээр баруун талыень баряад ябагты...— гэбэ харуулшан.

Үхибүүд харуулшанай хэлэнэн ёһоор ошобод, тиихэдээ буурал үнэтэй үбгэнэй томо яблониин узуурта заахан скамейкэ дээрэ нуужа байхые хараба. Үхибүүд зүрхэ орожо, Иван Владимировичай хажууда ошобод. Тэдэнэй нэгэниинь, ахашагынь, урагшаа гаража:

— Иван Владимирович, саад сооһоо эгээл шухалыень манда харуулыт,— гэбэ.

Мичурин бодолгото болобо.

— Эгээл шухалыень гэнэ гүт? Болохол даа, харуулхаб! Гансал иимэ хэлсээтэйгээр, үхибүүд: минии саад соохи эгээл шухалыень таанад өөһэдөө таажа мэдэхэт.

II

Мичурин үхибүүдтэ яблукануудые харуулба.

Тонон шэнги, аман соо хайладаг груша, тахяагай үндэгэнэй зэргэ сливэ, аман соо хоёрһоо дээшэ багтахаар бэшэ томо вишни харуулба.

Мүн абрикосуудые, хүйтэнһөө айдаггүй виноград харуулба.

— Зай, үхибүүд, саад соомни эгээл шухалань юун гээшэб? — гэжэ Мичурин дахин асууба.

Үхибүүд юуншые гэжэ харюусахаяа ойлгожо ядан,

дуугай байбад.

Эсэстээ Вася, түрүүн Мичуринтай дуугаралсаһан хүбүүн, юншье тухайб таажа мэдэбэ. Тиин Мичуриной хаража байһан зүг тээшэ тэрэ хүбүүн эрьежэ, ямар нэгэн онсо хоёр модо Иван Владимирович харана гэжэ ойлгобо! Нэгэнэйнь набшаһан мойһоной набшаһан шэнги, нүгөөдынхинь рябинын набшаһан шэнги. Зүгөөр хоюуланайнь жэмэсүүд вишни шэнги — томонууд, ялагар харанууд.

Мичурин эдэ модод тээшэ харан байхынгаа забһарта хирэ хирэ үхибүүдые нэмээхэн шэртэжэ, хэзээ өөһэдынгөө һанамжые хэлэгшэ ааб гэжэ хүлээн байба. Вася дахин зүрхэлжэ:

— Эдэ модод эгээл шухалань бэшэ аабза, Иван Владимирович? — гэжэ асууба.

Мичурин энэжэ, Васиин мүрыень альгадаба.

— Бэрхэш! — гэбэ Мичурин.— Таагааш. Теэд эдэ ямар модод гээшэб гэжэ мэдэнэ гүш? Нэгэдэхи модониинь, баруун тээхинь — мойһон, харин хоёрдохинь, зүүн тээхинь — рябина.

— Яахадаа мойһон, яахадаа рябина ха нэм? Мойһоной жэмэсынь жэжэхэн ха юм, рябинын жэмэс эдешээд байхадаа улаан гү, али хара-улаан байха ёһотой бшуу.

— Харин би иимэ болгохо гэжэ шиидээб,— гэжэ Мичурин харюусаба.— Манай орондо хэды ехэ зэрлиг мойһон, рябина бии гээшэб гэжэ таанад булта мэдэнэт... Теэд тэдэнэй аша туһань хүндэ бага, мойһон гансал һайханаар сэсэглэдэг ааб даа, рябинын жэмэсээр үхибүүд намартаа наадагша, энээгээрээл туһатай ха бы. Тиихэдэ би манай Эхэ ороной саадүүд соо гансал яблони, груша, сливын ехэ байхые бодоно бэшэб, харин үнгэрхэдөө мойһон рябина хоёрые хүндэ туһатай ургамал болгохо гэжэ хүсэнэб... Мойһон рябина хоёрые вишнһээ дортохогүй болгохо гэжэ шиидээб.